

NAMES IN MULTI-LINGUAL, MULTI-CULTURAL AND MULTI-ETHNIC CONTACT

[Nevék többnyelvű, többkultúrájú és többnemzetiségű környezetben]

A XXIII. International Congress of Onomastic Sciences előadásai

2008. augusztus 17–22.

Szerkesztette: WOLFGANG AHRENS – SHEILA EMBLETON – ANDRÉ LAPIERRE

York University, Toronto, Kanada, 2009. 1111 lap

<http://pi.library.yorku.ca/dspace/handle/10315/2901>

A 2008 augusztusában huszonharmadszor, kanadai helyszínen másodszer megrendezett kongresszuson mintegy 180 résztvevő vett részt 37 országból, Kanadától Új-Zélandig, Svédországtól Ománon át Dél-Afrikáig. Az elhangzott 160, a nevek többnyelvű, többnemzetiségű kultúrákban megjelenő használatát, változásait taglaló angol, német, francia vagy spanyol nyelvű előadásból 118-nak az írott változata olvasható a szerzők szerinti betűrendben szerkesztett 2009-es kötetben.

Személynevekkel 41 tanulmány foglalkozik. Ezek közül több a bevándorlók és a kisebbségek névviseelési-névváltoztatási hagyományairól szól (G. RODRÍGUEZ, B. CZOPEK-KOPCIUCH: Németország; D. DECHIEF: Kanada; E. S. BRAMWELL: Skócia; E. D. LAWSON és Z. S. ZAVYALOVA: nyugat-szibériai tatárság; P. W. MATTHEWS: új-zélandi maorik; O. FELECAN: romániai ukránok); és ide kapcsolható K. A. DUCHAJ és J. NTHIRAGEZA írása is a Tanzániában élő burundi menekültek névmegtartásáról és névcseréjéről. Történeti perspektívából tekint a kisebbségi lét névtani kérdéseire X. TOMÁS ARIAS és J. A. SAURA RAMI (szefárd zsidók neve Aragóniában), L. BECKER (zsidók Navarrában a középkorban), A. SCHORR (görög nevek a Meroving- és Karoling-kori Galliában), C. JOCHUM-GODGLÜCK (akkulturáció a népvándorlás kori Római Birodalomban), P. BALODIS (lív eredetű nevek a litvánban), D. HAMIDOVIC (a kumráni lakosság hellenizációjának foka a feliratok tanúsága szerint).

FARKAS TAMÁS egyik tanulmányában a magyarországi kisebbségek idegen nevének használatát, valamint a nevek és viselőik asszimilációjának folyamatát vizsgálja a domináns magyar nyelvi és kulturális közegben, s kitér arra is, hogy az eredetileg idegen családnevek és változásaik hogyan befolyásolják a magyar családnévrendszer struktúráját. FARKAS másik írásában a magyarországi zsidó családnév-változtatásokkal foglalkozik. Viccek, kérvények, propagandaszövegek stb. alapján dolgozza fel a szociális, történelmi, politikai és ideológiai hátteret, és mutatja be a névváltoztatások jellemzőit, a zsidó nevek eredetét, jelképi szerepét és azokat az okokat, amelyek a családnév-változtatást a zsidóságra olyan jellemzővé tették.

A kirgiz személyneveket mint a kulturális kód egységeit elemzi A. MAMAZHAKYPOVA ZHUMANAZAROVNA; P. VIKSTRAND a kereszténység előtt viselt skandináv nevek szakrális elemeit, M. JOALAIID pedig a balti finn személynévi suffixumokat és azok változását mutatja be.

Az osztrák családnevek szótározásával és online közzétételével I. HAUSNER, a német családnevek térképes megjelenítésével K. DRÄGER és M. SCHMUCK foglalkozik. A holland

családnevek helyesírási jellegzetességeiről olvashatunk L. BROUWER írásában. L. HAGASEN a család- és keresztnévek rímelési és alliterációs lehetőségeit ógermán példákon vizsgálja.

Több írás is foglalkozik kifejezetten a keresztnéveket érintő kérdésekkel: olvashatunk az üzbégi keresztnévek kialakulásáról (B. IMONOVA – E. BEGMATOV), rigai közép-alnémet hívónevekről (R. SILINA-PINKE), egy mexikói város 20. századi keresztnévadási szokásairól (Y. G. LÓPEZ FRANCO), a máramarosi román nyelvjárási keresztnévekről és képzett formáikról (N. FELECAN), keresztnévek szociális erőforrásként való felfogásáról többnyelvű környezetben (E. ALDRIN), a keresztnéveknek a nemi egyenlőséghez való viszonyáról (E. BRYLLA), az osztálytermi használatról (N. PEPIN, S. K. WRIGHT) vagy arról, hogyan vesztett fokozatosan népszerűségéből a 19. századi Észtsországbban a (nagy)szülők vagy a kerestszülők nevének átörökítése (A. HUSSAR).

Egyéb személynévi témák a kötetben: San Fratello-i Szent Benedek nevének alakulása három kontinensen (A. DELL’AIRA), Umberto Agnelli megnevezései az olasz médiában (J. KUHN), román politikusok említései a posztkommunista érában (D. FELECAN – O. FELECAN), a származás jelölése a 15. századi Stockholmban (L. RYMAN), svéd ragadványnevek egy város középkori bírósági jegyzőkönyveiben (A. SUNDSTRÖM), valamint az 1870–1890 közötti svéd írói névhasználat (S. ENTZENBERGER).

Az **irodalmi névadás** négy írásnak központi témája. H. BARRY Charlotte Brontë, G. SMITH pedig Shakespeare hőseinek nevét veszi górcső alá. A. PIEMONTI a név és a végzet kapcsolatát elemzi különböző művészeti alkotások esettanulmányain keresztül, míg R. KVAŠYTĚ a Yann Martel „Pi élete” című művének litván változatában található névfordításokat vizsgálja.

A kötet tanulmányainak fele szól **helynévi** kérdésekről. Ezek közül több a különböző államok őslakosságának, illetve kisebbségeinek helynévadási szokásait és az azokhoz kapcsolódó sztenderdizációs problémákat részletezi (I. D. CLARK, M. WALSH: Ausztrália; A. KAGAMI: Japán; A. LAPIERRE, L. PEPLINSKI, S. THUNDERBIRD: Kanada; K. R. HELANDER: Norvégia; L. DEHLIN, L. NILSSON: Svédország; A. LEINO: Finnország). H. KERFOOT az ontariói névbizottság sztenderdizációs munkájának elmúlt tíz évét összegzi.

A morvaországi és sziléziai helynevek szótári projektjeiről, azok eredményeiről számol be M. ŠIPKOVÁ, valamint L. ČIŽMÁROVÁ. Idegen eredetű cseh helyneveket mint a közép-európai kulturális kapcsolatok tanúit elemzi M. HARVALÍK, C. ZSCHIESCHANG pedig az Elba felső vidékének helyneveit és népcsoportjait mutatja be.

Az urbánus nevek és a multikulturalitás összefüggéseit tárgyalja R. ESKELINEN és S. NYSTRÖM, P. PÁLL pedig két évszázados város többnyelvű utcanéveinek történetébe enged bepillantást. A helyneveknek (illetve azok egy csoportjának) identitásképző funkcióját mutatják be T. AINALA, B. HELLELAND és I. ŠERHEIM tanulmányai. G. PUZEY Európa több pontjáról hoz példákat arra, hogy a kisebbségi helynevek használatát hol lehetőségként, hol fenyegetésként élik meg. P. JORDAN pedig az autópályák és főútvonalak útjelző tábláin feltüntetett belső és külső helynévi megjelenítés közép-európai gyakorlatát vázolja fel, míg R. REINSMA az összeolvadó holland települések névalkotási preferenciáit tekinti át.

A földrajzi felfedezések korához kapcsolódó tanulmányokban C. WEYERS baszk nyomok után kutat Kanada partvidéki elnevezéseiben, F. ORMELING pedig a Kelet-indiai Társaság egyik 17. századi atlaszából gyűjti ki az Európához kapcsolódó neveket.

A többnyelvűségnek és a helyneveknek a kapcsolatával foglalkozik E. CASANOVA, R. COATES, A. COŞKUN, L. DIMITROVA-TODOROVA, J. NASH és T. F. SCHNEIDER, akik egy-egy ország vagy kisebb terület helyneveit elemzik.

J. AGERTZ az egyházi birtokba került svédországi helynevek névváltozását, B. FOSTER pedig az azerbajdzsáni Nagorno Karabakh egyes uralmak alatti különböző elnevezéseit taglalja. A Tirol környéki helynevek és a bányászat kapcsolatát részletezi Y. KATHREIN egy interdiszciplináris kutatás névtani részét bemutató előadásában, J. TORT I DONADA pedig Katalónia helyneveinek és a mediterrán mezőgazdaságnak az összefüggéseit mutatja be.

A szóbeliség, a beszédaktusok és a szleng helynevekre gyakorolt hatásával foglalkozik S. GENDRON, J. VUOLTEENAHE – T. AINIALA és E. DE STEFANI.

Egy-egy adott kifejezés helynévi megjelenését vizsgálja C. HOUGH (a *lady* angol és skót neveken), S. FRIDELL (az óangol *merestall* és ósvéd **marstall* mint egy északnyugati germán **maristallaz* összetétel és helynévelem megjelenési formái). P. TEMPAN az ír nevek topográfiai elemeinek relatív időrendjét kísérli meg felállítani. P. ŠTĚPÁN cseh helynevek szemantikai oppozícióit, O. MOLCHANOVA pedig a dél-szibériai folyónevekben megjelenő rész-egész viszonyt elemzi; R. M. KULLY a *Gutmann* és a *Bonhomme* német és francia helynév új értelmezését adja.

VINCZE LÁSZLÓ a magyarok által lakott Kárpát-medencei területen fellelhető német utcanevék kronológiai és tipológiai kérdéseiről szól. A rövid fogalom meghatározás után a vizsgált időszakot öt fázisra (862–1100, 1101–1242, 1243–1400, 1401–1500, 1500–1711) bontva hasonlítja össze a magyar és a német utcanévrendszert, és mutatja be a névtípusok változását.

GYÖRFFY ERZSÉBET a többnyelvű Kárpát-medencében fellelhető régi magyar folyónevek elemzése közben rámutat arra, hogy az átvett nevek sokkal nagyobb számban szerepelnek ebben a csoportban, mint a településnevek esetében. Ennek a jelenségnek az okai között említi, hogy a víznevek esetében a névadást és a névhasználatot elsősorban a kommunikációs szükséglet irányítja, míg más (pl. szociokulturális vagy politikai) tényezők kevésbé befolyásolják a névadást. A tanulmány végső célja az Árpád-kori víznevek etimológiai tipológiájának felállítása.

TÓTH VALÉRIA szintén a többnyelvű Kárpát-medence helyneveinek egy csoportját, a településneveket vizsgálja: a nevekben fellelhető különböző rétegek feltárását végzi. Emlékeztet arra, hogy honfoglaló őseink szláv népességet találtak e területen, így a helyneveiket már egy meglévő rendszerben alakították ki. Am a Kárpát-medence „népek találkozóhelye” lett az elkövetkező századokban, és a szláv, német, török, vallon, román népesség szintén hozzájárult a terület etnikai és nyelvi sokszínűségéhez, amely a helynevek rendszerén is lenyomatot hagyott.

A helynevek és a tárgynevek közötti átmenetet képeznek az épületnevek; P. K W TAN a szingapúri lakóépületnevekben megjelenő többnyelvűség kérdéseit boncolgatja.

Tárgyneveket három tanulmány vizsgál. B. NEETHLING a Dél-afrikai Köztársaságban nagy népszerűségnek örvendő egyedi rendszám táblák feliratait, W. AHRENS a Karib-térségben közlekedő taxik elnevezéseit, R. COATES pedig az 1846 előtt készült brit mozdonyok megnevezéseit gyűjtötte csokorba.

Növény-, állat-, esemény- és márkanevek mindössze egy-egy tanulmányban kerülnek előtérbe. M.-A. BEAULIEU botanikai megnevezések francia, angol és spanyol fordításait veti össze, K. LEIBRING a svédországi idegen eredetű állatneveket mutatja be. M. FALK a pihenés napjának, a szombatnak a *shabbat* szóból eredő, illetve attól eltérő elnevezéseit vizsgálja. Az olasz márkanevek termékspecifikus aspektusait tárja fel A. ZILG.

Néhány szerzőnél **többféle tulajdonnévtípus** is figyelmet kap. Személy- és helynevek határozottságának és határozatlanságának lehetőségeit vázolja fel W. VAN LANGENDONCK és M. L. O. VAN DE VELDE. Szintén e két csoport fonetikai és morfológiai változásait tárja fel S. LAÏNÉ a normandiai skandináv eredetű nevekben. Tulajdonnevek több típusának felsőoktatásbeli megjelenését elemzi V. TUZLUKOVA.

A. KOOPMAN a dél-afrikai **névtudomány** 20. századi történetét mutatja be plenáris előadásának írott változatában, a jelenlegi kutatási irányok mellett kitérve a legjelentősebb kutatók munkásságára, a Dél-afrikai Névtani Társaság és a Nomina Africana című (1987–) folyóirat működésére.

Két tanulmány is foglalkozik a **jelnyelvek és a nevek** kapcsolatával: az egyikben a siketek környezetében élők speciális jelnyelvi nevének alkotási módjai és funkciói (A.-K. RECK), a másikban az országnevek különböző jelnyelvi megjelenítési módjai (P. W. MATTHEWS – R. L. MCKEE – D. MCKEE) állnak a középpontban.

KOZMA JUDIT

WILLY VAN LANGENDONCK: THEORY AND TYPOLOGY OF PROPER NAMES

[A tulajdonnevek elmélete és tipológiája]

Trends in Linguistics. Studies and Monographs 168. Mouton de Gruyter,
Berlin–New York, 2007. 378 lap

1. A kötet a tulajdonnevek elméleti kérdéseinek nyelvészeti megalapozású, ugyanakkor interdiszciplináris vonatkozásokkal kiegészülő, rendszerező összefoglalása. Elsősorban szinkron szempontú áttekintés, amely figyelmet fordít a diakroniára is. Figyelmének középpontjában a tulajdonnevek szemantikai és szintaktikai jellemzői, a névrendszertan és a kategorizáció kérdései, illetve a tulajdonnévi kategória mibenlétének és határainak feltárása állnak, utolsó nagy fejezete pedig a dimenzionális nyelvészeti megközelítések alkalmazhatóságát mutatja be. Elméleti kerete – a bevezetőben megfogalmazottak szerint is – kissé eklektikus; leginkább a kognitív nyelvészet, illetve a radikális konstrukciós nyelvtan megközelítésmódja inspirálta, de teret biztosít a formális nyelvészeti kritériumoknak is. Az elemzések során felhasznált névanyag angol, illetve holland (flamand) eredetű, olykor más európai nyelvekből vett példákkal kiegészülve.

2. Az első nagy fejezet (6–118) a tulajdonnevek referenciális-szemantikai és nominális státuszát vizsgálja. Sorra veszi és értékeli azokat a fontosabb elméleteket, amelyek a tulajdonnév meghatározására és referenciális értékének, szemantikájának leírására születettek. A klasszikusnak számító – MILLTÓL KRIPKÉIG és DONNELLANIG sorra vett – nyelvfilozófiai megközelítések mellett néhány kurrens nyelvészeti elméletet tárgyal, köztük a metalingvisztikai, a kognitív és a pragmatikai megközelítések bemutatásával.

A szerző kifejti, hogy a lényege szerint referenciális szerepű tulajdonnévnek vannak preszuppozicionális jelentéstartományai: kategoriális értelemben (a létezők mely osztályába